

OKTÓBER VISSZHANGJA BÉKÉSBEN

SZEMELVÉNYEK DOKUMENTUMOKBÓL ÉS VISSZAEMLEKEZÉSEKBŐL

BÉKE... BÉKE...

IGY KEZDŐDÜTT

...1917 nyarán kb. június havában Lublin környékén este 11 óra tájban egy orosz katona közeledik a magyar rajvonalhoz, és halkán szól: tovaris, nye sztrilyaj na tovarisa! A közelemben levő tiszt kérdezi tőlem, (mivel tudta, hogy tudok tótul) mit mond az orosz, azt válaszoltam neki, az orosz katona azt mondja: testvér, ne lőj a testvére. — Akkor eresszük be! Amikor az orosz katona bejött a mi rajvonalunkba, és látta, hogy körülveszük és nem bántjuk, elkezdte mondani, hogy az orosz katona nem akar harcolni, nincs mit enni. Azt mondta többek között, hogy miért lőjük mi egymást? Te sem ismeresz engem, és én sem ismerlek téged, és öljük egymást mi, munkások, a gazdagok meg otthon jót esznek, isznak és alusznak. Ezt úgy mutogatással mondta el, amit mi meg is értettünk. Ekkor jutottak eszembe apám szavai, amikor a nincstelenségről s szegénységről beszélt, hogy igaza van az orosz katonának. Miért is öljük mi egymást, amikor nem bántottuk mi őket, ők meg minket. Azt is mondta az orosz katona, hogy ők meg akarják adni magukat, ők tovább harcolni nem akarnak... (MSZMP Békés megyei Archivuma — továbbiakban Arch. — Gubjer Mihály visszaemlékezése Szarvas, 1960.)

ITTHON IS MEGVÁLTOZOTT A HANGULAT

A kondorosi hálás orosz foglyok. Kondorosra kihelyezett orosz hadifoglyok a lakosság szerető bánásmódját meg akarván hálálni, január 20-án műkedvelő előadást rendeztek Kondoroson a mozi helyiségében a magyar hadirokkantak javára. A közönség zsúfolásig megtöltötte a helyiséget, s így a bevétel meghaladta a 900 koronát. A foglyok afféle muszka passzió játékokat adtak elő magyar rendezésben, de oroszul. Előadás után bemutatták az orosz táncot, majd az egész közönség táncra perdült, s igen jól mulattak — a záróráig. (Szarvas és Vidéke, 1918. február 17.)

EGY „NEUHAUSI” ÖNKÉNTES LELKESEDÉSE

A barbár keletről mindig lekicsinylően nyilatkozik a civilizációjával kérkedő nyugat... Es ime! A legadázabb vörözön közepett... megindul keletről a béke szellője. Kelet felől kel fel a megváltás napja... Keletről jön a világosság! Ex oriente lux! Hozsánna neked! (Szarvas és Vidéke, 1918. jan. 6.)

ÜRI SZÁMÍTGATÁSOK

Sokan igen optimisztikus felfogásban voltak akkor, amikor az oroszokkal megkezdődött előbb a fegyverszünet, utóbb a béketárgyalás. Az általános béke előhírnökének vették az orosz hatalom kilépését az ellenségek gyűrűjének sorából... de akárhogy bolondítja is magát a megkötyagosodott angol, Európa földje bennünket mindennel, amire szükségünk van, még időtlen időkjig ellát... Es most már kibírjuk, akár a következő milléneumig. (Békés, 1918. jan. 13.)

A KATONÁK AZONBAN MÁSKÉPP DÜNTÖTTEK

...1918-ban, a forradalom kitörése után Mardarocska faluból elindultunk Magyarországra felé. Május hónapban Nagyváradra jöttünk, augusztusban kimentünk az olasz frontra, Gemonába... A hadosztály-irodán volt egy százados, aki titkos összejöveteleket tartott velünk, Oroszországból hazatértekkel. Többen voltunk, kb. tízen. Elmondta, hogy október 26-án ki akarnak vinni minket a frontra, és azt tagadjuk meg. Meg is beszéljük, hogy az állomáson, amikor vagonfrozni fognak, megtagadjuk a beszállást. Egy ideig sikerült is, de azután voltak olyanok, akik megjedtek, és egyenként kezdtek bemenni a vonatba... Elmentünk Viktoriáig, ott a vonat megállt. Reggel volt már, mikor a vonat tovább akart menni a front felé. El is indult, de a vagonok le voltak kapcsolva a tisztí kocsiól. Mindjárt észre vették, és az alezredes el kezdett kiabálni, hogy ki volt az a gazember, aki lekapcsolta. De mi már akkor töltött fegyverekkel kiugráltunk a vonatból, és nekimentünk az alezredesnek... Mondtuk neki, hogy nem megyünk ki a frontra, hanem a vonat vigyen minket haza Magyarországra... Másnap reggel nyolc óra tájban láttuk, hogy egy karhatalmi század és egy önkéntes század elhelyezkedett a városban, és felszólítottak minket, hogy adjuk le a fegyvert... (Arch. Sztruhár János visszaemlékezése, Szarvas, 1960.)

HOGYAN TOVÁBB?

A HAZATÉRŐK NEMCSAK BÉKÉT HOZTAK

...Jóleső érzéssel jelentem, hogy a hazaérkezők között még bolshevikit nem találtam. Kaptam ugyan Nagyváradról egy névtelen levelet, melyben 74 hazatérő hadifogoly Katona a „véretem veszi” a rekvirálásért, de ezeknek a fenyegetéseknek komoly jelentőséget nem tulajdonítottak... (Gyulai Állami Levéltár — továbbiakban GYÁL. — Békés vm. Áltsp. ált. 6288/1918. MMI.)

... A belpolitikában elpusztult az osztályuralmi világ. A jogegyenlőség korszakát éljük... az egész magyar élet át demokratizálódása útban van. A kozákat el lehetett kergetni Bártfáról, Uzsoknál meg lehetett állítani a rohamot, de azt a szellőt, amely Oroszország felől fújt, nem lehet megállítani... Ez a szellő és ez a porzó kizsendítette a sivár magyar lelkekből is a vágyat a több jog, több szabadság és egyenlőség után. Ki kell építeni a demokratikus polgári Magyarországot... Be kell fejezni azt a gyönyörű művet, amit az elmúlt esztendőben a népies politika diadalra jutásával az orosz forradalom elkezdett... Oroszország, Bulgária és az Osztrák-Magyar Monarchia megcsinálta a maga forradalmát. Hisszük, hogy mire kitavaszodik, Románia és Olaszország is követi példánkat. (Csabai Napló, 1919. jan. 1.)

AZ OSZTÁLYHARC IRÁNYÍTÓI

... Elmondtam az endrődieknek, mi történt Oroszországban, és micsoda nagy embere is a népnek Lenin. Elmondtam, ahogy tudtam, hogy el kell zavarni a földesurakat... Végül csak megértették, ahogy mi katonák magyaráztuk, hogy Lenin olyan Dózsa György-féle forradalmár, aki minden jót akar a parasztnak és munkásnak, de aki veszedelem az uraknak. Így aztán Leninre meg az orosz tapasztalatra hivatkozva kiszorítottuk a gazdag parasztokat, a papot meg a patikust az endrődi földmunkás szakszervezetből.

Amikor Endrődre is eljött a magyar proletárdiktatúra híre, akkor néhányan elkezdtek szervezni a vöröskatonákat, mert láttuk, hogy ez már az „igazi”... (Hunya István visszaemlékezése. Megjelent: Magyarok Lenintől. Bp. 1955.)

NEHÉZ ÉVEK

MEGFIGYELÉS 1920-BAN

... Az Oroszországból hazatérők állandó megfigyelés alatt állanak. A vonatok érkezésénél állandó igazoltatás történik, a gyanús és kellő igazolvánnyal el nem látott egyének a katonai nyilvántartó tiszti elé állítatnak, ki őket kémvédelmi szempontból kihallgatja, azonkívül rendőri ellenőrzés alá vonatnak. (GYÁL. Békés vm. Főisp. biz. 1273/1920. MMI.)

... Juhász István volt orosz hadifogoly tótkomlói lakost az Oroszországból visszatért hadifoglyok magatartásának és kipuhatolásával megbízott a m. kir. államrendőrségnek pápai kapitányasága javaslatának meghallgatásával... rendőri felügyelet alá helyezem...

... Miután azonban az orosz vörös hadseregben szolgálatot teljesített és az agitátor iskola tanfolyamát elvégezte és így lelke gondolkozása a bolsevista tanokkal megfertőzött, magatartásának az állam és társadalom rendje és biztonsága érdekében állandó megfigyelése feltétlenül szükségesnek látszik... (GYÁL. az orosházi járás főszolga bírója ir. 9424/1921. Kigyűjtött internac. iratok.)

TÉNYEK ÉS ELKÉPZELESEK

... ezen rendeletem egyik indító oka természetesen az — hogy a külföldi események bátorító hatása alatt belülről felfakadó esetleges újabb bolsevista veszedelemmel szemben a polgári társadalom vértelven legyen, ez természetesen a legszigorúbban titkolandó és a polgárőrség mindenütt akként szervezendő meg, mintha az kizárólag a rend és csend fenntartására hivatott szervek támogatására lenne hivatva.

Es erre tényleg szükség is lesz. Mert kétségtelen, hogy ha a fentiekben feltételeztem azon esemény bekövetkezése, hogy a Szovjet-Oroszország csapatal Beszarábiában lényeges katonai sikereket érnek el és ez által egyrészt Romániát, másrészt Lengyelországot közvetlen veszély fenyegetné, ennek el nem maradható, és ránk nézve egyébként igen kedvező következménye az lesz, hogy a Magyarországot és Erdélyt megszálló román csapatok saját régi területeik védelmére fognak visszavonulni, — a megszállt területek felszabadulnak és a jelenlegi kis Magyarország által fenntartott egész katonaság, sőt nagyrésztben a csendőrségünk is a jelenlegi demarkációs vonalon túli területekre fog vonulni, részben azért, hogy ottan a rend fenntartásáról gondoskodják, — főleg és elsősorban azonban azért, hogy a magunk erejével védelmezve a régi Magyarországot egy bolsevista betöréssel szemben, — ezzel egyzersmind területi integritásukat visszaszerezzük... (GYÁL. Békés vm. Főisp. biz. 7/1921. MMI.)

SOKAKNAK ERŐT ADOTT A TOVÁBBI HARCHOZ

Igen tisztelt főbíró Úr! Tudomást szereztem arról, hogy a bolsevista orosz magyarok nemsokára hazaérnek Isten segédelméből, és arról is tudomást szerztünk, hogy majd a hatalmas nagy urak itten a nyakunkon egykettőre összemozgósítanak mind katonának bennünket. Igen ez jól van. Hejeslem én is, de jaj és jaj akkor a hatalmas uraknak. Reményli azt a főbíró úr, hogy mi nem bolseviki emberek vagyunk mind egy lábíg? Iten közöttünk még a ki érületileg nem is az, mindenre felvilágosítják az urak az embert... Achimot is a csabai nagy embert is ők gyilkoltatták meg, most már egy úrnak sincs tovább tekintéje a nép elfit, legyen a földnek bármely nagy és kis hivatalnok. Mind egy lábíg piszok és bestia, nem tiszteljük, nem becsüljük semmire. Vigyázzanak rá, hogy bármely szigorúság is legyen de az ember tovább nem állja. Amit az urak főznek, a szegény ember nem eszi meg. Legyenek reá eikészülve, hogy úgy járnak mint Tisza, nagyon sokan. Az urak az oly kevés, hogy mukkanni sem mer. Tehát vegyék tudomásul az urak, hogy akkor még egyszer Kun Béla megkerülne közülünk, ha már még nem is él... Ha Budapest nem harcol, bizony mi sem. Nekünk nem kell nagyobb Magyarország, sem semmi egyéb, csak élet. Az urak is azt védik. Mi az uraknak sem nagyobb országot, sem hivatalt nem védünk. Megmutattuk a politikai háborúban, hogy magyar emberek voltunk, tovább nem tartozunk országot szerezni... (GYÁL. Békés vm. Alisp. eln. 102/1920.)

Összeállította: GÁDOROSI VASS ISTVÁN